

K problému modernizácie prípravy veliteľov a štábov z prieskumu a cudzích armád

Prieskumy vedomostí veliteľov a dôstojníkov štábov, predovšetkým taktického stupňa, ukazujú, že neodpovedajú veľkej starostlivosti a prostriedkom, ktoré sa na ich rozvoj v podmienkach našej armády vynakladajú. Doterajšia štruktúra prípravy veliteľov a štábov v oblasti prieskumu a cudzích armád zostala bez zmien. Kvalitatívne sa síce zmenili ciele prípravy v súhlase s potrebami budovania ľudovej armády, ale doterajšie koncipovanie obsahu nevyriešilo závažný problém prefaženia dôstojníkov pamäťovým učením. Neustále trvá stav, že na prieskum a cudzie armády je u rôznych štábov, u rôznych druhov vojsk venované málo času i málo pozornosti. Preto snahy riešiť rozpor medzi cieľami a výsledkami prípravy z prieskumu a cudzích armád predlžovaním doby nemohli priniesť rozuzlenie podstatného

problému, ako zvýšiť účinnosť v tejto oblasti. Základný rozpor, ktorý najvýraznejšie hýbe súčasné myslenie v oblasti prípravy veliteľov a štábov, je rozpor medzi jej obsahom a metódami. Tento rozpor vidím predovšetkým v sústavnom narastaní látky, častých zmenách problematiky a v existujúcej sústave výcvikových a vyučovacích metód.

Jeho riešenie je nielen otázkou zdokonaľovania výcvikových metód, ale aj otázkou nového výberu a usporiadania obsahu a látky prieskumu a cudzích armád. Naše úsilie podať určitý obraz postupnej modernizácie prípravy veliteľov a štábov z prieskumu a cudzích armád treba chápať podmienené v tom zmysle, že aj tu ide o systém gnozeologicky obmedzený, len relatívne uzavretý.

Niektoré hľadiská modernizácie a efektívnosti vyučovania

V súčasných podmienkach, kedy revolúcia vo vojenstve stále prenikavejšie ovplyvňuje vojenskú teóriu i prax, kedy tempo technického rozvoja urýchljuje vojenské javy a núti veliteľov, štáby i ostatných dôstojníkov pracovať vo všetkých

oblastiach rýchlejšie a kvalitnejšie, je požiadavka podstatného skvalitnenia a zefektívnenia veliteľskej prípravy mimoriadne aktuálna.

Zvyšovanie náročnosti na úroveň vzdelania a znalosti dôstojníkov a štábov najmä

v oblasti prieskumu a cudzích armád vyžaduje, aby sa intenzívne skúmali a rozpracovali spôsoby a prostriedky, ktoré pomôžu zvyšovať úroveň prípravy veliteľov a štábov.

Pojem efektívnosti vyjadruje úsilie upraviť prípravu veliteľov a štábov tak, aby si účastníci týchto podujatí osvojovali nové poznatky pokiaľ možno s najmenšou námohou a v najkratšom čase. Tým je do určitej miery podmienená i modernizácia prípravy.

Vychádzame i zo zistenia, že počet hodín stanovený v príprave veliteľov a štábov sa z hľadiska výchovného a vzdelávacieho efektu náležite nevyužíva. Z tohoto zistenia sa nám vnucuje pohnútko hovoriť o nutnosti zlepšiť vyučovacie a výcvikové metódy a formy organizácie prípravy, pomocou ktorých by sa mohli dosiahnuť lepšie výsledky, alebo by sa mohol skrátiť čas.

Efektívnosť prípravy však vyjadruje aj vzájomný pomer medzi použitými prostriedkami a dosiahnutými výsledkami. Pri tom pod pojmom prostriedok rozumieme čas, energiu (vynaloženú náčelníkom, aby sa dosiahli dobré výsledky), materiál, technické prostriedky, špeciálne cvičišťa, učebné kabinety, učebné stroje a pod.

Pri prudkom tempe a nesmiernom rozsahu látky a obmedzenej ľudskej pamäti a času musíme vyzdvihnúť ako určujúci moment podstatné skrátenie časovej dimenzie pri osvojovaní určitého komplexu informácií. Toho môžeme dosiahnuť jedine zdôvodnenými zásahmi do tradičnej štruktúry prípravy veliteľov a štábov na všetkých stupňoch velenia.

Vyššia efektívnosť a lepšia kvalita výsledkov prípravy veliteľov a štábov je nielen otázkou uplatnenia vyšších nárokov na prácu veliteľov a náčelníkov, respektíve pripravovaných dôstojníkov. Tento proces je okrem iného podmienený najmä dĺžkou prípravy a priebehom praxe, materiálno-technickým zabezpečením, počtom účastníkov školenia v skupinách a pod.

Efektívnosť prípravy veliteľov a štábov nemôžeme riešiť iba modernizáciou materiálno-technickej základne. Zriadenie a vybavenie odborných kabinetov, učební, laboratórií, cvičísk a stredísk velenia mo-

dernými technickými prostriedkami je len jednou z určujúcich, nie však rozhodujúcich, podmienok zvýšenia jej účinnosti.

Skúsenosti posledných rokov výrazne ukazujú, že podstatné zlepšenie výsledkov prípravy veliteľov a štábov z prieskumu a cudzích armád nemôžeme dosiahnuť čiastkovými zásahmi a úpravami doterajšieho systému, ale výstavbou kvalitatívne nového modelu vyučovacej činnosti. To znamená prípravu orientovať tak, aby nielen najúspešnejší, ale všetci dôstojníci aj keď na rozdielnej úrovni mohli z nej vytážiť maximum.

To predpokladá:

1. Stálu návaznosť činnosti pripravovaných dôstojníkov, ktorá by bola podchytená v Organizačných smerniciach pre prípravu vojsk, respektíve v Plánoch bojovej a politickej prípravy s tým, že by bolo stanovené, čo z danej oblasti dôstojníci (rôzne vojenskej odbornosti a rôznych funkcií) majú zvládnuť.

2. Systematickosť a logickosť preberanej látky. Tú by sme mali zabezpečiť vypracovaním päťročných plánov prípravy.

3. Sústavu metód používaných v príprave veliteľov a štábov doplniť o programové a problémové vyučovanie.

Do skupiny metód výcviku veliteľov a štábov patria všetky metódy, ktoré sa používajú v príprave budúcich veliteľov a príslušníkov štábov vo vojenských školách, ale aj v príprave veliteľov a štábov u vojsk. Tieto metódy sú zamerané jednak na prípravu veliteľa, alebo príslušníka štábu ako jednotlivca, jednak na prípravu a zladovanie činnosti skupín, oddelenia štábov a veliteľstva. Doterajšie chápanie vymedzuje jej podstatu iba vo vzťahu k výcviku, k príprave veliteľov a štábov k činnosti riadiaceho, ale neberie príliš ohľad na aktivitu, ani na vzťah metódy k ostatným činiteľom prípravy.

Základné metódy v príprave veliteľov a štábov môžeme používať v najrôznejších spojeniach a podobách za mnohostranného spojovania s uvedenými technickými prostriedkami vyučovania. Na efektívnosť prípravy budú mať vplyv najmä vtedy, ak sa v nich uplatnia spôsoby rozvoja logicko-myslienkových operácií, pre ktorú programové a problémové vyučovanie vytvára mimoriadne priaznivé podmienky.

Programové vyučovanie ako súčasť systému riadenia prípravy veliteľov a štábov

Tradičné vyučovacie a výcvikové metódy vo svojich výsledkoch ukazujú že:

a) úspechy pripravovaných vojenských kolektívov sú predovšetkým zásluhou veľmi úspešne pracujúcich dôstojníkov (jednotlivcov),

b) značná časť účastníkov prípravy veliteľov a štábov, stojacích na dolnej hranici výkonu, je naďalej pasívna,

c) miera využitia pracovného času v príprave veliteľov a štábov je pri niektorých zamestnaniach na nízkej úrovni a nevyhnutne znižuje jej efektívnosť,

d) stále prevláda verbalizmus, mechanické osvojovanie nových poznatkov, hotových poučiek, pravidiel a zásad noriem a čísiel; monotypnosť a stereotypnosť.

Snaha zrýchliť tempo prípravy, zapojiť i slabšie prospeievajúcich, menej schopných dôstojníkov do aktívneho osvojovania nových poznatkov, sformovať u všetkých účastníkov zručnosti a návyky postupne sa rozvíjajúcej samostatnej práce, vedie k zavádzaniu programového vyučovania.

Z praxe vieme, že rozhodujúcim predpokladom úspechu veliteľa (náčelníka) a pripravovaných dôstojníkov je presné usporiadanie látky, v našom prípade predmetu prieskumu a cudzích armád podľa jej logickej postupnosti. Preto vypracovanie celkového programu predmetu bude v podmienkach prípravy veliteľov a štábov.

V programovom vyučovaní sa materiál zacielfuje na pripravovaných dôstojníkov. V ňom sa dopredu prihliada k logike ich práce. Látka sa zadeľuje tak, aby dôstojník mohol krok za krokom (krokovať), v istej logickej postupnosti dostávať informáciu, cvičiť sa v uplatňovaní a upevňovaní vedomostí a overovať si kvalitu ich osvojenia. Programové vyučovanie súvisí s uplatnením kybernetických

poznatkov a metód v pedagogickej činnosti. Programové vyučovanie nepopiera vedúcu úlohu učiteľa (náčelníka) v príprave. Môžeme ho pokladať za účinné iba vtedy, keď sa spája s inými vyučovacími alebo výcvikovými metódami.

Doterajšie skúsenosti z programovej výučby prieskumu a cudzích armád ukazujú, že programové úlohy žiadali od poslucháčov:

a) doplniť vo formuláciách vynechané pojmy, symboly, vzorce, čísla a pod.,

b) doplniť neúplné náčrty, grafy, schémy bojových zostav nepriateľa a vedenia prieskumu,

c) vybrať správnu odpoveď z niekoľkých možných alternatív.

Okrem týchto požiadaviek boli to úlohy žiadajúce súvislú odpoveď formulovať pravidlo, zásadu a princíp príkladom a naopak, na príklade objasniť pravidlo, vyjadriť vzťahy medzi osvojenými faktami, uskutočniť určité logické postupy a pod.

Skúsenosti ukazujú, že idea programovej výučby smeruje v podstate k realizácii progresívnych snáh a princípov aj v odbore prieskumu a cudzie armády. Ako určujúce požiadavky pre programovú výučbu predmetu prieskumu a cudzie armády môžeme stanoviť cielavedomosť, plánovitosť, systematickosť a postupnosť, logickú, návaznosť obsahu i jednotlivých fáz vo veliteľskej príprave.

Východiskom programovej úpravy látky je poznanie, že sa príprava veliteľov a štábov uľahčí najmä keď sa predmet prieskumu a cudzie armády dôsledne prepracuje, logicky upraví a usporiada. To však vyžaduje presnú, detailnú analýzu a usporiadanie učiva. Program, prípadne štruktúra obsahu výučby prieskumu a cudzích armád a spätná väzba v jej riadení sú v príprave veliteľov a štábov uskutočniteľné aj keď nie v celom rozsahu a ihneď.

Problémové vyučovanie ako forma prípravy veliteľov a štábov

Požiadavky postupnej modernizácie výučby prieskumu a cudzích armád nútia skúmať i možnosť ako zvýšiť jej účinnosť v podmienkach prípravy veliteľov a štábov.

Prudký vzostup a príliv informácií o nepriateľovi a prieskumu spôsobuje dô-

stojníkom ťažkosti pri ich sledovaní a osvojovaní samostatným štúdiom i v doterajších formách prípravy. Preto sa v protiklade k tradičnému pamäťovému osvojovaniu hotových poznatkov dostáva do popredia rozvoj myslenia a rozumových schopností dôstojníkov a jeho adekvát-

ny problémový prístup k osvojovaniu nových poznatkov v príprave veliteľov a štábov.

Zo skúsenosti i z psychológie vieme, že proces myslenia nadobúda zvlášť silnú intenzitu vtedy, keď sme postavení pred nutnosť riešiť určitý problém (najmä ak ide o existenčne dôležitý problém). Vtedy aktivizujeme všetky svoje skúsenosti a schopnosti, akým spôsobom tento problém vyriešiť. To znamená, že vytvoríme podmienky pre intenzívne myslenie určitých dôstojníkov a to tak, že pred nich postavíme nejaký (predom starostlivo vybraný) problém, ktorý budú nútení riešiť.

Problém je tedy určitá úloha, ktorá je svojou podstatou i zložitou primeraná intelektuálnym schopnostiam pripravovaných dôstojníkov. Problém treba chápať ako prekážku teoretickej alebo praktickej povahy, ktorá vyvoláva skúmaný postoj subjektu a vedie k obohateniu jeho vedomostí. Vytváranie problémových situácií je účelné i v príprave veliteľov a štábov pri riešení úloh z prieskumu, spravodajského zabezpečenia, z informačnej činnosti najmä pri zhodnocovaní činnosti a možnosti nepriateľa a pri formulácii jeho pravdepodobného zámyslu a pod. Jej hlavným zmyslom je aktivizovať myšlienkovú činnosť účastníkov, provokovať ich kombinačné schopnosti a tvorivosť.

Osvojovať obsah prieskumu a cudzích armád môžeme na úrovni faktov alebo na úrovni vzťahov.

V okruhu faktov determinuje proces osvojovania logiky pamäti. Na úrovni vzťahov sa dominantným stáva logika myslenia a tá je hybnou silou aktivity logicko-myšlienkových operácií vo vedení pripravovaných dôstojníkov, prirodzene za podmienok, že sa realizuje na základe problémových situácií. Riešenie problému v oblasti prieskumu a cudzích armád postupuje v relatívne uzavretých fázach.

Vstupnou fázou je objavenie problému, keď sa pripravovaný dôstojník dostáva do problémovej situácie, ktorú má riešiť. Je prirodzené, že tu nejde o náhodný problém, ale o predom pripravený. Nevyhnutnou podmienkou ďalšieho postupu je analýza problémovej situácie. Napr. pri riešení každého problému z oblasti prieskumu a cudzích armád sa predpokladá ako samozrejmé, že dôjde najsamprv

k obecnému zoznámeniu sa s ním v celku. Pripravovaný dôstojník musí študovať daný problém nie osamotene, ale v súvislosti so všetkými styčnými otázkami, ktoré obdržali od vedúceho. Začína tu pracovať so značným množstvom predom nazhromaždených údajov. Môže tu teda zužitkovať predom nazhromaždenú skúsenosť. V myslí si vytvára napríklad celý refaz budúcich činností nepriateľa. Skúma úlohu a miesto nepriateľa v záujmovom priestore. Ujasňuje si, na ktorom smere, s akým cieľom nepriateľ povedie boj a orientačne predvída charakter nastávajúcej činnosti. Potom na základe tohoto rozboru v úlohe veliteľa, náčelníka štábu, zpravodajského náčelníka a pod. môže zostaviť obecný plán práce pre zložku, na čelo ktorej je pri príprave postavený s určením času, splnenia a vykonávateľov. Jadrom aktívneho prístupu k problému ako vidno je konštrukcia, zdôvodnenia a aplikácia predbežnej hypotézy.

Na základe kvalitného neunáhleného zbečnenia prvej úlohy pristúpi dôstojník k riešeniu ďalších etáp. Tak napr., aby s javmi nepriateľa mohlo byť pracované, aby ich bolo možné dávať do súvislosti treba predom vedieť, čo má byť o nepriateľovi zisťované, zbierané a registrované. Potom treba vedieť, čo ktorý jav môže znamenať. To musí byť zabezpečené jednak teoretickými predpokladmi pripravovaných dôstojníkov, ako sú znalosti obecné platných zásad (organizácia vojsk, vlastnosti zbraní, vedenie boja nepriateľom a pod.) a jednak ich praktickými skúsenosťami. Tým sa môže zabezpečiť splnenie ďalšej čiastkovej úlohy — vysvetlenie faktov (informácií) o nepriateľovi. Ide o odhalenie vzájomných vzťahov pravdivého od falošného, možného od nemožného a nakoniec o postavenie hypotézy o nepriateľovi. Svoju hypotézu musí pripravovaný dôstojník preveriť spresňovacími skúškami, t. j. novými informáciami o nepriateľovi, ktoré obdrží od vedúceho. Načrtnutá všeobecná schéma postupu činnosti pri riešení problému má ako vidno špecifické črty, ktoré jej vtíska osobitosť prípravy z oblasti prieskumu a cudzích armád. Z logického hľadiska je dôležité, že dominujúcim logickým prostriedkom predbežného riešenia sledovaného problému je dedukcia.

Hromadenie poznatkov na riešenie problému, formulácia hypotéz a ich konfrontácia s osvojenými faktami a pravidlami, to sú všeobecné predpoklady skupinových zamestnaní, ktoré sa môžu veľmi dobre uplatniť pri veliteľskej príprave v oblasti prieskumu a cudzích armád. Skupina dôstojníkov (štáb, oddelenie, veliteľstvo) sa tak stáva nástrojom aktivity a samostatnosti, pozorovania názorov a nápadov, konfrontácie rôznych riešení, pre koncepciu moderného riadenia prípravy veliteľov a štábov môžeme použiť analógiu s najrozšírenejšou formou činnosti vševojskového štábu v poli. Tu sa v podstate uskutočňuje najvyššia forma vzájomných vzťahov, spolupráca založená na vzájomnej podmienenosti výsledkov jed-

notlivých dôstojníkov štábu. Pri práci v poli jeden štábný pracovník je závislý na druhom.

Dôstojníkov a štáby môžeme systematicky poučovať o spolupráci nielen slovami, zdôvodňovaním nevyhnutnosti vzájomnej súčinnosti alebo príkazmi, ale aj zámerným upravovaním prípravy na platforme vzájomnej spolupráce pri riešení obecných úloh v skupinách.

V predmete prieskumu a cudzie armády nie je problémový prístup vo svojej podstate úplnou novinkou. Ťažšie, ale o to záslušnejšie je jeho rozvinutie v príprave veliteľov a štábov, kde v predmete prieskumu a cudzie armády tradične dominujú metódy oznamovacie a pamäťového osvojovania.

V daných podmienkach stavu a úrovne prípravy veliteľov a štábov z prieskumu a cudzích armád nie je možné očakávať, aby sa problematika jej efektívnosti a modernizácie vyriešila ihneď a v celej šírke. Úsilie jej riešenia pokročilo už natoľko, že môžeme vniesť mnoho nových pohľadov v prospech jej skvalitne-

nia. Význam príspevkov k problému postupnej modernizácie prípravy a štábov spočíva predovšetkým v tom, že môže priniesť nové podnety a motívy pre tvorivú iniciatívu veliteľov a náčelníkov rôznych stupňov. Každé úsilie o komplexnejšie vymedzenie a rozpracovanie daného problému tomu len napomáha.